

O SADEJSTVU IZMEĐU JEDINICA PVO I OVIH SA AVIJACIJOM

Organizovanje sadejstva među jedinicama PVO koje su raspoređene u zoni armije, s jedne strane i između ovih i avijacije, samo su dva zadatka u pripremi borbenih dejstava, koji spadaju među najsloženije iz okvira organizacije podrške i zaštite u savremenoj operaciji. Ovo je zbog toga što u PVO armije (posredno ili neposredno) mogu učestvovati različita borbena sredstva (lovačka avijacija, protivavionske rakete, protivavionska artiljerija, pešadijsko naoružanje, razna sredstva za vazdušno osmatranje itd.), od kojih svako ima različite tehničke i borbene osobine i specifičan način upotrebe u borbi protiv ciljeva u vazduhu. Međutim, broj, mogućnosti i različiti načini dejstva savremenih sredstava za napad iz vazduha zahtevaju usklađivanje dejstva svih borbenih sredstava PVO na operacijskoj prostoriji i jedinstvenu zamisao borbe, tj. jedinstvenu kontrolu vazdušnog prostora na raznim visinama, na svima pravcima i u svako vreme. Sve se ovo postiže organizovanjem sadejstva. Dodamo li ovim okolnostima još i to da u zoni dejstva armije mogu biti raspoređena znatnija sredstva za PVO teritorije (za odbranu objekata, sektora, zona), zatim odgovarajuća sredstva za PVO jedinica teritorijalne odbrane, da će kroz vazdušni prostor nad zonom armije leteti i ostala naša avijacija i helikopteri, koje treba obezbediti od dejstva sopstvenih PAR i PAA, pa i pešadijskog oružja — jasno je zašto se organizaciji sadejstva u PVO pridaje poseban značaj.

Polazeći od značaja sadejstva i njegove složenosti u savremenom ratu, u ovom članku ćemo izneti neka mišljenja o problemima koji će se pojavljivati u toku organizacije i realizacije sadejstva. Sem toga, ukazaćemo na neke zahteve i mogućnosti za njihovo rešavanje. Pri tom ćemo iz niza interesantnih pitanja razmotriti samo dva najinteresantnija:

a) koje probleme treba rešiti pri organizovanju dejstva između armijskih (trupnih) jedinica PVO i divizija PVO (dPVO) kad je, u celini ili delimično, raspoređena u zoni armije,

b) koje je postupke moguće primeniti da bi se sopstvena avijacija obezbedila od dejstva borbenih sredstava (naše) trupne PVO.¹

¹ Detaljnije o nekim opštim principima sadejstva i organizaciji sadejstva između jedinica teritorijalne PVO vidi u članku pukovnika S. Roglića u »Vazduhoplovnom vojnom glasniku«, br. 5, iz 1965. godine.

Kroz njihovo, makar načelno razmatranje, smatramo da će biti moguće doći do zaključka — koja materijalno-tehnička i druga pitanja je neophodno rešiti u armiji, da bi se kroz sadejstvo obezbedio najveći stepen PVO u zoni armije.²

KOJA PITANJA SE REŠAVAJU U SADEJSTVU JEDINICA TRUPNE I TERITORIJALNE PVO

U komandno-štabnoj ratnoj službi JNA (KŠRS) piše da se sadejstvo organizuje sa ciljem — „da bi se postigla usklađenost borbenih dejstava rodova unutar jedinica i između raznih jedinica, po cilju, vremenu i prostoru” (tač. 148). Komanda armije u zoni borbenih dejstava — „planira i usklađuje dejstva svojih jedinica PVO i jedinica PVO teritorije” (tač. 234). Na osnovu rečenog i izvesnih iskustava iz dosadašnje organizacije sadejstva, može se zaključiti da će se u zoni armije pojaviti sledeća pitanja koja treba rešiti organizacijom sadejstva trupne i teritorijalne PVO:

a) usklađivanje dejstva i obezbeđenje leta lovačke avijacije iz sastava dPVO, i to izvan i u prostoru koji će biti tučen vatrom armijskih (trupnih) jedinica PAA i PAR;

b) usklađivanje dejstva trupnih i teritorijalnih jedinica PAR i PAA u odbrani istih objekata (jedinica), ili ako su raspoređeni tako da je to usklađivanje neophodno;

c) organizovanje osmatranja vazdušnog prostora radi njegove potpune kontrole, i načina prikupljanja (izmene) podataka vazdušnog osmatranja, radi pravovremenog otkrivanja ciljeva u vazduhu, i

d) regulisanje ostalih pitanja koja mogu uticati na stepen dejstva PVO u zoni armije (manevar jedinica PVO, postupci u slučaju gubitaka — uništenja pojedinih jedinica PVO ili VOJ i sl.).

Svaka od navedenih radnji zahteva posebno razmatranje, jer njihova rešavanja zavise ne samo od potreba i želje da se iznađu optimalna rešenja već i od niza drugih okolnosti. Tu spadaju realne materijalne mogućnosti zemlje, mesto zone armije na ratištu (orografsko-topografska struktura), uslovi savremenih dejstava, mogućnosti i načina dejstva avijacije napadača, organizacijsko-formacijsko i drugo rešenje u našoj armiji itd. Iako se ova pitanja neće pojedinačno razmatrati, potrebno ih je imati u vidu.

a) *Sadejstvo LA, PAA i PAR* predstavlja najsloženiji problem u organizaciji sadejstva. Ovo je zbog toga što pri dejstvu na zajedničke ciljeve u vazduhu treba obezbediti punu usklađenost dejstva i obezbediti uslove da LA ne bude gađana od sopstvene PAA i PAR.

Ovaj problem se pojavljuje naročito kada se nameće potreba da b/s PVO dejstvuju na ciljeve u vazduhu i to u zajedničkim zonama dejstva (ZD). Tada je neophodno regulisati zadatke i postupke sva-

² Iako će divizija PVO, kao najveća teritorijalna jedinica PVO, svoje zadatke izvršavati uglavnom samostalno, odnosno po planu više komande, ona će ta dejstva izvoditi u celini ili delimično u zahvatu zone armije, čime će posredno ili neposredno učestvovati i u PVO armije, zbog čega će opšti cilj PVO armije i teritorijalne PVO u suštini biti isti, te njihova dejstva treba da budu usklađena.

kog b/s PVO (LA, PAR i PAA). Izvesna iskustva pokazuju da to nije lako ni jednostavno i da ovo zajedničko dejstvo, bar kad se odnosi na sadejstvo LA sa trupnom PAA i PAR, treba izbegavati. Pa ipak, ako situacija nameće potrebu dejstva u zajedničkim zonama, smatramo da bi se trebalo pri tom pridržavati sledećih principa:

— *Dejstvo LA u zoni dejstva trupnih (lakih) PAR i srednje PAA* organizuje se prvenstveno ako je obezbeđena elektronska identifikacija sopstvene LA od strane jedinica PAR i SPAA. Ukoliko ovi uslovi nisu obezbeđeni, a dejstvo u zajedničkim zonama je neophodno, onda je to dejstvo moguće ostvariti podelom zajedničke zone, zavisno od pravca leta cilja. Naime, u tom slučaju PAA ili PAR dejstvuju na ciljeve do polovine svoje zone dejstva (u „prednjoj” polovini ZD), a LA napada ciljeve kada (i ukoliko) uđu u „zadnju” polovinu zone dejstva SPAA i PAR, tj. kada prelete liniju VP zadnjih baterija jedinica SPAA i PAR. Na ovaj način se izbegava „uletanje” LA u zonu vatre jedinica PAA i PAR, kada one i LA dejstvuju na isti cilj, a ostvaruje se zajedničko dejstvo po istim ciljevima;

— *Dejstvo LA u zoni dejstva lake PAA* je znatno složenije, jer se elektronska identifikacija teže može sprovesti s obzirom da većina LPAA nema za to potrebne uređaje, sem toga broj jedinica LPAA u poretku armije je znatno veći od SPAA i PAR, pa je zbog dinamike savremenih operacija teško stalno pratiti njihov raspored a i dometi pojedinih kalibara (a time i ZD) su različiti itd. Zbog svih ovih okolnosti, dejstvo LA u zonama LPAA trebalo bi skoro uvek izbegavati. No, ako je u pojedinim kritičnim periodima neophodno angažovati i LA u zahvatu zone dejstva lake PAA, tada se organizava dejstvo LPAA po visini, za određeni vremenski period i na određenim pravcima. U tom slučaju, LPAA bi gađala ciljeve koji lete na visinama ispod 1000 (2000) m i sa određenih pravaca, a LA ostale ciljeve u toj zoni.

Ipak, sve su ovo slučajevi koje bi trebalo smatrati kao izraz nužde i izuzetno ih primenjivati.

Najceshodnije će biti ako se dejstvo LA, s jedne, i PAA i PAR, s druge strane, organizuje po odvojenim zonama, i ako se primene taktički postupci koji omogućavaju da se u datom momentu što potpunije iskoriste sva b/s PVO.

Lovačku avijaciju bi trebalo angažovati, na primer, za dejstvo po izviđačkim avionima, gde bi ona imala prioritet u toku cele operacije. Posebno, njeno dejstvo bi trebalo da dođe do izražaja u pripremnoj fazi operacije, kada bi trebalo sačuvati „prikrivenost” ostalog sistema PVO, i naravno usmeravati je na dejstvo po ciljevima izvan zone dejstva ostalih b/s PVO, posebno lake PAA.

Lakoj PAA treba obezbediti maksimalnu „slobodu” dejstva u njenoj zoni (tj. izbeći bilo kakva ograničenja dejstva), jer ona zbog visine leta savremene LBA i broja LPAA u sastavu jedinica armije predstavlja najubojnije b/s PVO za dejstvo na malim visinama.

Sve ove okolnosti zahtevaju rešenja nekih pitanja bez kojih se dejstvo u zajedničkim (pa i odvojenim) zonama ne bi moglo zamisliti. To su, pre svega:

a) da piloti LA poznaju raspored PAA i PAR i veličinu njihovih zona dejstva, i

b) da jedinice PAA i PAR znaju vreme i način leta LA ka liniji presretanja ili u zonu patroliranja (očekivanja).

Kako ova pitanja zalaze u deo članka u kome će se razmatrati obezbeđenje leta sopstvene avijacije, to će se u tom delu i obraditi.

b) *Sadejstvo teritorijalnih i trupnih jedinica PAA i PAR* predstavlja znatno manje složen problem nego što je sadejstvo ovih sa LA. Ovo je zbog toga što ni jednom borbenom sredstvu (jedinici) neće pretiti opasnost od drugog. Međutim i ovde će se morati rešiti nekoliko ozbiljnih pitanja koja, u prvom redu, zavise od međusobnog odnosa (rasporeda i udaljenja) ovih jedinica. Naime, pođe li se od verovatne pretpostavke da će PAR teritorijalne odbrane biti raspoređene za odbranu jedne prostorije (ili važnog objekta) u dubini zone armije, tada raspored trupnih PAA i PAR najčešće može biti, ispred ili bočno od njihovog rasporeda, ili, u zahvatu njihove zone dejstva. Ako se trupne jedinice PAA i PAR nalaze raspoređene ispred ili u zahvatu zone dejstva teritorijalnih PAR, nametaće se potreba da se reguliše pitanje podele ciljeva tako da ove jedinice (naročito pri pojavi više ciljeva) ne bi pratile i gađale iste avione. Ova potreba će se naročito nametati radi usklađivanja dejstva jedinica PAR.

Ciljevi među jedinicama PAR dele se na jedan od dva načina: prvi, da trupne jedinice (lakih) PAR gađaju sve ciljeve koji lete nisko ili kroz zonu dejstva na malim visinama (na primer na visinama do 2000 ili 3000 metara), s tim da broj ciljeva ne prelazi kapacitete dejstva PAR, a da ostale ciljeve prate i gađaju jedinice srednjih PAR; drugi, da se među jedinicama PAR neprekidno (stalno) dele ciljevi i to na osnovu upoređivanja podataka VOJ (otkrivanja i praćenja ciljeva), te da se prema trenutnoj situaciji određuje na koje ciljeve (na kome pravcu i visini) će otvarati vatru lake, a na koje srednje PAR. Za oba načina neophodno je da između ovih jedinica postoji posebna veza sadejstva. Drugi način dozvoljava mogućnost da se iz jednog centra, u zoni armije, dele ciljevi među jedinicama PAR, i to na osnovu poznavanja opšte situacije u vazduhu.

U organizaciji sadejstva među PAR i PAA neće se pojavljivati neki veći problemi. Ukoliko je u pitanju odnos između PAR i srednjih PAA tada je, ponekad, celishodno da se dele ciljevi po pravcima, tako da srednja PAA otvara vatru na ciljeve koji dolaze sa pravca manje pogodnog za dejstvo sa PAR i slično. Posebno pitanje koje u okviru sadejstva treba ipak obavezno regulisati jeste postupak u slučaju masovnog naleta napadačeve avijacije i to ešelonirane po visini, s tim da laka PAA dejstvuje na sve ciljeve ispod 2000 (3000) metara visine, a srednja PAA i PAR na ostale.

c) *Organizovanje sadejstva u okviru vazdušnog osmatranja i javljanja* možda je najvažnija karika u lancu sadejstva, jer od njegove uspešne realizacije umnogome će zavisiti i opšti uspeh dejstva na ciljeve u vazduhu. Za organizaciju sadejstva na ovom području, u prvom redu, su zainteresovane jedinice trupne PVO, ali ono je veo-

ma korisno i za jedinice teritorijalne PVO. Prema nekim iskustvima, u okviru ovog zadatka, treba rešiti sledeća pitanja:

— iznaći celishodan i siguran način korišćenja podataka centra VOJIN od strane odgovarajućih jedinica i centara trupne PVO u armiji;

— stvoriti mogućnost da se neposredno koriste podaci osmatranja VOJIN za potrebe jedinica i organa PVO u armijskom borbenom poretku,

— stvoriti mogućnost planskog korišćenja sredstava i organa za vazdušno osmatranje (VOJ) u jedinicama armije i to radi bolje opšte kontrole vazdušnog prostora i dopune podataka u centru VOJIN.

Poznato je da se sve jedinice koje imaju svoj centar PVO (armija, divizija, pojedine jedinice PVO) koriste podacima obaveštavanja iz centra VOJIN, kao jednim od značajnih izvora za praćenje situacije u vazduhu. Ovi podaci obaveštavanja mogu se prenositi na talasu obaveštavanja (TO) preko TK veza ili radio-relejnih (RR) veza. Međutim, prenos ovih podataka preko KT veza u uslovima verovatnog aktivnog ometanja radio-veza nije siguran i zato može imati samo dopunsku ulogu. Osnovna obaveštenja treba prenositi radio-relejnim vezama, koje (mada mogu biti ometane) pružaju daleko veću sigurnost obaveštavanja. Znači, treba utvrditi kojim vezama će korisnici biti obavesteni (iz centra VOJIN) o situaciji u vazduhu. Međutim, ovim neće biti ovo pitanje rešeno. Naime, u okviru sadejstva treba rešiti koji će izvor koristiti jedinice i centri za PVO u jedinicama armije u slučaju da centar VOJIN bude uništen, otežano ili prekinuto emitovanje njegovih podataka (bilo KT ili RR veza). Iskustva pokazuju da u tom slučaju mora da postoji rezervni centar VOJIN. Ukoliko ne postoji rezervni centar VOJIN, ili je postojeći znatno udaljen od zone u jedinicama armije, tada će kao jedini osnovni izvor podataka za sve jedinice armije biti centar PVO armije, koji i za takav, ne redak slučaj, treba obezbediti sposobnim ljudstvom i materijalnim sredstvima.

Jedna od mogućnosti da se jedinice u armiji znatno brže i sigurnije koriste podacima osmatranja teritorijalnih organa, jeste neposredno korišćenje podataka iz stanica VOJIN ili ROSt raspoređenih u blizini tih jedinica. Upućivanjem svojih vizuelnih osmatračkih stanica (VOSt) na elemente VOJIN (sa kojih bi ove prenosile podatke osmatranja u operativne centre PVO jedinica), obezbedilo bi se znatno brže prikupljanje (dopunskih) podataka o situaciji u širem vazdušnom prostoru (pešadijske divizije, jedinica PAA i sl.). Ovo treba da regulišu organi PVO armije i starešine teritorijalne PVO za svaki konkretan slučaj. Pri tome treba voditi računa da će podaci koje javlja VOSt biti korisni samo ako se tačno ustanovi da li je cilj u vazduhu naš ili neprijateljski. Ovo će biti moguće ostvariti na jedan od dva načina:

— da je stanica VOJIN osposobljena za samostalno identifikovanje ciljeva u vazduhu (na primer, pomoću EIC), ili

— da jedinice, na čiji se centar PVO prenose podaci osmatranja, raspolazu sigurnim podacima o dejstvu (letu) sopstvene avijacije

cije, pa upoređivanjem ovih podataka mogu ustanoviti da li je najavljeni cilj naša letelica ili neprijateljska.

Iako se rasporedom elemenata i organizacijom osmatranja teritorijalne PVO nastoji obezbediti sigurna kontrola celog vazdušnog prostora nad delom (i prilazima tome delu) teritorije, neće se iz različitih uslova uvek obezbediti sigurno osmatranje — otkrivanje svih neprijateljskih aviona, ili ne uvek pravovremeno. Naime, konfiguracija zemljišta, gubici pojedinih stanica i drugi uslovi mogu uticati na to da ostanu nedovoljno kontrolisani pojedini delovi armijske zone, naročito ako avijacija leti na malim visinama. Ovi nedostaci se donekle mogu ispraviti ako se usklade rasporedi radarskih sredstava trupne i teritorijalne PVO i ako se obezbedi pristizanje (prikupljanje) podataka trupnih organa VOJ u centar VOJIN. Ovo se može ostvariti povezivanjem radarskih osmatračkih (i drugih) sredstava armijske PVO sa elementima VOJIN koji su raspoređeni u njihovoj blizini. Uspešno se mogu koristiti i podaci VOST trupnih jedinica PVO koji su raspoređeni na prednjem kraju zone armije. U sastavu prvog ešelona armije može ih biti od 10 do 15. Povezivanje centra PVO kojima ove VOST javljaju podatke, sa stanicima (elementima) VOJIN, ili korišćenje posebnih veza i slično, moglo bi doprineti sigurnijoj kontroli vazdušnog prostora u zoni armije, a time sigurnijem i boljem obaveštavanju svih jedinica koje slušaju i podatke centra VOJIN.

Pored ovih problema sadejstva, često će se pojavljivati potreba: da se predvidi i uskladi manevar pojedinih jedinica (PAR, srednje PAA, VOJIN — VOJ) radi usklađivanja zajedničkog dejstva, bilo zbog gubitaka nekih jedinica, ili zbog pomeranja borbenog poretka armije; da se reguliše angažovanje LA u neposrednoj odbrani pojedinih jedinica armije; potčinjavanje delova teritorijalne PVO armiji i slično.

NAČINI (OBLICI) OBEZBEĐENJA LETA SOPSTVENE AVIJACIJE

Iako je ovo pitanje unekoliko deo sadejstva (sem sa LA) sa jedinicama izvan PVO, ono nije ni manje važno, ni manje složeno. Ne ulazeći u činjenicu da je avijacija najvažniji činilac ofanzivne komponente PVO, dovoljno je sagledati njene zadatke u podršci armije, broj sredstava PVO u jedinicama armije kroz čije će zone dejstva leteti u vazdušnom prostoru armije, pa da se uoči od kolikog je značaja da se uspešno reguliše ovo pitanje. Česti preleti brojne avijacije ukazuju na potrebu da se precizno i sigurno obezbedi let sopstvene avijacije od dejstva naše PVO. I to u uslovima kada u tom istom vazdušnom prostoru lete i neprijateljevi avioni.

Ovaj problem se pokušava rešiti na razne načine. Osnovni mu je cilj da se sopstvene jedinice PVO upozore da se u vazduhu nalaze naši avioni, tj. da se piloti upoznaju sa rasporedom i mogućnošću dejstva naših b/s PVO da bi, po mogućnosti, izbegli let kroz njihovu zonu dejstva. Koristeći ove načine ili njihove kombinacije,

razvili su se različiti oblici obezbeđenja leta sopstvene avijacije od dejstva naše PVO:

- a) najava leta sopstvene avijacije jedinica PAA i PAR,
- b) legitimisanje sopstvene avijacije putem EIC ili na drugi način,
- c) ograničavanje leta sopstvene avijacije — letom kroz određene koridore,
- d) ograničenje dejstva PAA i PAR na određenim prostorijama, ili u određeno vreme i na određenim visinama,
- e) upoznavanje pilota sa rasporedom i zonama dejstva jedinica PAA i PAR radi izbora pravca leta i dr.

Svaki od ovih oblika ima svoje dobre i loše strane, odnosno za njegovu realizaciju potrebni su određeni materijalno-tehnički uslovi.

a) *Najava leta* jeste jedan od klasičnih oblika obezbeđenja leta sopstvene avijacije. Ona se sastoji u javljanju jedinicama PVO odgovarajućih podataka o vremenu, pravcu, visini, jačini leta grupa sopstvene avijacije. Iskustva su pokazala da putem najave leta avijacije nije moguće uvek obezbediti potrebnu sigurnost. Planirane letove još je donekle na vreme i moguće najaviti jedinicama, ali je neplanirane mnogo teže. Ovo je zbog toga što niz „stepenica” u prenošenju tih podataka ne obezbeđuje uslove da za jedan sat (a često i kraće vreme) obaveste sve jedinice PVO preko čijih će zona dejstva leteti sopstvena avijacija. To je moguće postići jedino ako postoje neposredne veze sadejstva sa jedinicama PVO, koje bi iz jednog centra bile obavestavane, a što je s obzirom na broj jedinica (naročito LPAA) u armiji teško obezbediti. Poseban problem čini najava leta sopstvene LA čiji se let, na primer, na liniji presretanja, ne može predvideti, jer zavisi od pojave neprijateljske avijacije, a izvršava se „trenutno”. Pa ipak izgleda da je ovo način koji će se morati najčešće primenjivati, makar najavom samo pojedinim jedinicama (divizionima i većim jedinicama) u poretku armije, a što svakako zahteva poseban sistem veza i druga neophodna rešenja.

b) *Legitimisanje sopstvene avijacije* je vrlo celishodan metod, provere, ali nije široko primenljiv. Za legitimisanje obično se koriste EIC, pomoću kojih avioni emituju određene signale koji se registruju na radarima jedinica PVO i tako se utvrđuje da je avion u vazduhu naš. Ovaj način se može primeniti samo na pojedine avione, najčešće lovce, dok većina aviona ne raspolaže potrebnim elektronskim uređajima. Takođe, znatan broj jedinica PVO (na primer, laka PAA, a koja je najbrojnija u zoni armije) takođe ne raspolaže uređajima za prijem signala i raspoznavanje aviona.

c) *Letovi sopstvene avijacije* ograničavaju se ograničavanjem leta kroz određene (strogo zabranjene) zone. Sem toga, let se ograničava izvan utvrđenih pravaca, tj. isključivo se odobrava let avijacije samo kroz utvrđene koridore. Ovakav način znatno smanjuje efikasnost upotrebe sopstvene avijacije i postoji mogućnost da neprijatelj otkrije koridore i da ih sam iskoristi, zbog čega ih treba stalno menjati.

d) *Ograničavanje dejstva jedinica PAA i PAR*, važno je za određeno vreme, određenu prostoriju ili određene visine. Dejstvo se može ograničiti za određeno vreme kad se naša avijacija u većem broju grupa angažuje za prelet fronta i to na pojedinim pravcima. Dejstvo se ograničava onim jedinicama PAA i PAR koje su raspoređene u zahvatu koridora leta naše avijacije, ili kada su jedinice (uglavnom lake PAA) objekat koji je napadnut. Ređe se primenjuje za ograničenje dejstva po visini PAR i srednje PAA, dok se najčešće primenjuje za jedinice lake PAA i to za određeno vreme, i na određenim visinama (preko 10000 ili 3000 m).

e) *Upoznavanje pilota sa rasporedom i zonom dejstva jedinica PVO* izvodi se redovno i obavezno. To je vrlo složeno u toku dinamičke dejstva jedinica KoV, naročito onih u neposrednom dodiru i onih koje izvode manevre.

Svi ovi metodi (načini) obezbeđenja leta obuhvataju uglavnom postupke kojima će se zaštititi avijacija od dejstva PAA i PAR.

NEKI OSNOVNI USLOVI ZA USPEŠNU REALIZACIJU SADEJSTVA

Iz iznete problematike sadejstva trupnih i teritorijalnih jedinica PVO i načina za obezbeđenje leta sopstvene avijacije moguće je ustanoviti koliko je ovaj zadatak istovremeno i složen i značajan za uspešno izvođenje PVO u zoni armije. Isto tako se može ustanoviti — koliko je značajno da njegova realizacija bude pravovremeno i planski pripremljena, tj. da postoje tačno precizirani zadaci i postupci, kao i materijalno-tehnička i druga rešenja koja će to omogućiti. A to znači da je potrebno:

a) Precizno regulisati nadležnosti i postupke pojedinih organa i jedinica pri organizaciji sadejstva u zoni armije.

Naime, iako su u našim pravilima precizirane neke odredbe iz sadejstva (KŠRS), nedostaje pravilsko regulisanje pojedinih postupaka između organa trupne PVO, kao nosioca organizacije sadejstva u zoni armije i organa — komandi jedinica teritorijalne PVO, odnosno jedinica vazduhoplovstva. S obzirom da je saradnja ovih organa (komandi) neophodna i da se u praksi ostvaruje, ona mora naći i svoj odraz u našim pravilima. I to ne samo za probleme sadejstva, već i za niz drugih pitanja, počev od procene situacije pa do realizacije dobijenog borbenog zadatka.³

b) Precizno odrediti sadržaj i obim jedinstvenog dokumenta za organizaciju sadejstva između trupne i teritorijalne PVO i sa avijacijom u zoni armije.

Komandno-štabna RS (tač. 235 i Prilozi, st. 113) predviđa da se podaci iz organizacije sadejstva za potrebe PVO unose u plan i regulišu naredjenjem za PVO armije. Međutim, u ovom, pa ni u dru-

³ Ovo pitanje razmatrano je u članku: »U saradnji vazduhoplovnih organa i organa trupne PVO u podršci KoV« — Vazduhoplovni glasnik, br. 4/1968, str. 372—380.

gim pravilima nije (ili je to nedovoljno jasno i precizno učinjeno) predviđeno koji se podaci unose u ta dokumenta. Naravno, ovome ne treba prići kao formalnom problemu, već kao stavu koga nameće i predodređuje praksa. A ta praksa ukazuje na potrebu da se u toku rešavanja sadejstva, a time i u njegovom planiranju, odnosno planom PVO moraju regulisati, jedinstveno za sve učesnike, sledeća pitanja:

— način usklađivanja dejstva između LA i trupnih jedinica PAA i PAR,

— način usklađivanja dejstva između trupnih i teritorijalnih jedinica PAA i PAR,

— način usklađivanja organizacije VOJ u zoni armije i izmene podataka VOJ,

— način (metod) koji će se primenjivati radi obezbeđenja leta sopstvene avijacije (postupci PVO, jedinica RV),

— regulisanje svih ostalih pitanja koja utiču na međusobno dejstvo i stepen PVO u zoni armije.

c) Obezbediti odgovarajuće organizacione i materijalno-tehničke uslove i rešenja, koji će organu PVO armije omogućiti da dogovorene (planirane) postupke sadejstva uspešno i brzo prenese na potčinjene, odnosno obezbedi što uspešniju i jedinstvenu realizaciju sadejstva u zoni armije.

Ako se sagleda obim i potrebe sadejstva, onda je jasno da mora postojati jedinstveni organ u armiji koji će biti osposobljen da prati i utiče na realizaciju sadejstva između sva tri učesnika (trupne PVO, teritorijalne PVO i avijacije za podršku). Taj organ treba da je operativni centar PVO armije, koji mora raspolagati odgovarajućim ljudstvom i opremom (posebno u okviru veze sadejstva) da bi mogao uticati na tok i način realizacije sadejstva.

Naravno, uporedo treba razvijati i odgovarajuće organe i sisteme i u nižim jedinicama, da bi sadejstvo dobilo pravo mesto u celom poretku i zoni armije.

d) Izučavanju, uigravanju i razradi problematike sadejstva pokloniti maksimalnu pažnju u obuci starešina RV i PVO, kroz posebnu i zajedničku obuku.

Sadejstvo se u miru teško realizuje, „dočarava”, pa se u obuci isuviše načelno razmatra ili ponekad i „zaobilazi”. Ako se dobro i izučava to se čini odvojeno, tj. svaki od njegovih učesnika razmatrao ga je sa „svog” stanovišta, pri čemu su mnogi problemi ostali nesagledani. Zato je neophodno da se sadejstvo jedinstveno izučava pri izvođenju operacija — objedinjujući obuku svih organa i komandi koje u njemu učestvuju i to bar jednom godišnje.

Ovaj članak nije dao odgovore na niz pitanja, ali je ukazao na važnost ovog područja u savremenoj PVO, pa može korisno poslužiti kao uvod u jednu širu i konkretniju diskusiju.

Pukovnici

Lončar NEDELJKO,

Sršen MILJENKO